

НЕПРЯМЕ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ: СУЧАСНИЙ СТАН

А.О. Шолош, студентка

Ю.В. Ковтуненко, к.е.н.

Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса

Основним видом непрямих податків, що функціонують у податкових системах провідних країн світу, є специфічні акцизи. Такі акцизи відіграють як одну з провідних бюджетоутворюючих ролей, так і виконують регулятивну функцію.

Акциз і ПДВ є найголовнішими з непрямих податків. Акцизом називають різновид непрямих податків на товари та послуги підприємств, що включаються безпосередньо у вигляді надбавки в ціну чи тариф. Акцизи зараховують в ціну продукції, яка йде на продаж, і послуг, тому їх кінцевими платниками виступають споживачі [1].

Форми непрямих оподаткування визначаються характером торговельної діяльності підприємств. Внутрішній торгівлі властиве застосування двох видів непрямих податків, таких як, універсальний та специфічний акцизи, а зовнішній – митних податків на експортні та імпортовані товари

Як і інші непрямі податки специфічний акциз включається у ціну товару і, в остаточному підсумку, збирається зі споживачів продукції. Як правило, вони встановлюються на окремі групи товарів, що пов'язано із забезпеченням додаткових, нематеріальних потреб держави. Саме до специфічних акцизів належить акцизний податок на алкогольні напої, паливо, тютюнові вироби, електричну енергію тощо. На відміну від ПДВ, акцизним податком обкладаються тільки підакцизні товари та надходить специфічний акциз до бюджету тільки один раз (подальший перепродаж підакцизних товарів акцизним податком не обкладається).

Виходячи із вище сказаного, акцизи не просто надбавка до ціни, а надбавка, яка виконує певну цільову функцію. Так, економіст Т.Ф. Юткіна [2] вказує на двоякість цільової функції акцизів: по-перше, це один із важливих джерел доходів бюджету; по-друге, це засіб обмеження споживання підакцизних товарів (в основному соціально небезпечних). В цьому, по суті, вірному підході до розкриття сутності податку все ж таки акцизи представлені не в повній мірі. Вітчизняний науковець Соколовська А.М. [3] пропонує більш точне розуміння даного податку та обґрунтовує необхідність його справляння наступними причинами:

1) збільшення доходів бюджету при незначному податковому навантаженні та невеликих адміністративних затратах;

2) обмеження негативних зовнішніх ефектів від споживання підакцизних товарів, зокрема таких, як тютюнові вироби та алкогольні напої, енергетичні продукти, автотранспортні засоби;

3) забезпечення справедливості оподаткування по вертикалі. Акцизи можуть сприяти підвищенню ступеня справедливості оподаткування внаслідок того, що споживачами деяких видів підакцизних товарів (бензин, предмети розкоші) є передусім громадяни з високими та середніми доходами. Отже, запровадження специфічних акцизів підвищує податковий тягар на ці верстви населення.

Потенціал акцизного податку як фіскального та регулюючого інструмента, в першу чергу, визначається переліком підакцизних товарів, а також розміром і видами ставок – елементами, які встановлюються в залежності від необхідності та ступеня державного втручання в певні господарські процеси [4].

Розглянемо становлення оподаткування специфічним акцизом в Україні. Акцизний збір було запроваджено Законом України «Про акцизний збір» від 18 грудня 1991 р., який надалі було замінено Декретом Кабінету Міністрів України «Про акцизний збір». Крім того, оподаткування підакцизних товарів акцизним збором здійснювалося на підставі Закону України «Про акцизний збір на алкогольні напої та тютюнові вироби» від 15 вересня 1995 року №329/95-ВР, якими визначалися основні положення оподаткування акцизним збором алкогольних напоїв та тютюнових виробів, а також переліку законів України, що встановлювали ставки платежу: від 7 травня 1996 року №178/96-ВР «Про ставки акцизного збору на спирт етиловий та алкогольні напої», від 6 лютого 1996 року №30/96-ВР «Про ставки акцизного збору на тютюнові вироби», від 24 травня 1996 року №216/96-ВР «Про ставки акцизного збору на транспортні засоби» і від 11 липня 1996 року №313/96-ВР «Про ставки акцизного збору та ввізного мита на деякі товари (продукцію)».

З прийняттям Податкового кодексу України [5] від 2 грудня 2010 р. №2755-УІ законодавчі акти, які визначали порядок обчислення і сплати акцизного збору, коло платників, ставки акцизного збору, терміни сплати та пільги в оподаткуванні, втратили чинність. У VI розділі «Акцизний податок» Податкового кодексу України передбачено всі діючі норми щодо оподаткування підакцизної продукції, встановлено ставки акцизного податку та визначено особливості оподаткування.

На даний час в Україні акцизним податком обкладаються спирт, лікєро-горілочна продукція, виноробна продукція, пиво, тютюн та тютюнові вироби, окремі транспортні засоби, деякі нафтопродукти, електрична енергія

Товари, які обкладаються акцизним збором носять назву підакцизних товарів. Перелік підакцизних товарів і ставки акцизного збору встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Товари, оподатковувані специфічними акцизами (підакцизнi), володіють однією або декількома із наступних характеристик:

- їх виробництво та реалізація знаходяться під контролем держави, тобто ці товари (продукція) являють особливий інтерес для держави;
- вони характеризуються нееластичністю попиту за ціною;
- еластичність попиту щодо рівня доходу для цих товарів більше одиниці, тобто ці товари (продукція) відносяться до категорії предметів розкоші;
- їх споживання не приносить користі або з високою ймовірністю викликає негативні зовнішні ефекти.

Непряме оподаткування є одним із бюджетоутворюючих. Окрім того, відіграє важливе соціальне значення, оскільки дозволяє державі виконувати перерозподільну функцію. Чільним принципом розробки нової, оптимальної концепції оподаткування повинна бути встановлення таких правил визначення та адміністрування акцизів, які б максимально унеможливили ухилення від оподаткування як законними, так і незаконними методами, а також забезпечили уникнення негативних наслідків шляхом гармонійного поєднання фіскальної та стимулюючої функцій податку.

Література:

1. Бандурка О.М. Податкове право: [науково-практичний посібник] / О.М. Бандурка, В.Д. Понікаров. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 312 с.
2. Юткина Т.Ф. Налоги и налогообложение: [учебник]/Т.Ф. Юткина. – 2-е изд., перероб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 576 с.
3. Система податкових пільг в Україні у контексті європейського досвіду / Соколовська А.М., Єфименко Т.І., Луніна І.О. та ін. – К.: НДФІ, 2006. – 320 с.
4. Yu.V. Kovtunenکو Analysis of indirect taxation in Ukraine: Modern state and directions of improvement [Електронний ресурс] / Yu.V. Kovtunenکو, A.S. Suhoveeva, A.O. Revutskaya // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2016. – № 5 (27). – С. 17-23. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/n5.html>
5. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI / Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – Ст. 3248